

KAYSERİ ve YÖRESİ AĞIZLARI

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

Türklerin Anadolu'yu iskânı birlikte 24 Oğuz boyunun doğudan batıya pek çok bölgeye yerleştiği görülür. Anadolu'nun tahrir defterleri ve kadı sicilleri, 24 Oğuz boyu ile bu boyların alt *oymak*, *cemaat* ve *aşiret* adları ile doludur.

Kayseri ve çevresindeki Nevşehir, Kırşehir, Niğde, Yozgat ve Sivas yörelerine yerleşmiş Oğuz boyları şunlardır:

Kayı: Nevşehir, Niğde, Sivas

Yazır: Kayseri

Döğer: Kayseri [Düver], Sivas

Dodurga: Sivas

Avşar: Kayseri (3), Sivas (5), Yozgat

Kızık: Kayseri (2), Kırşehir, Sivas

Beğdili: Sivas

Kargın: Kırşehir (4), Sivas (2)

Bayındır: Kırşehir, Sivas

Çepni: Kırşehir, Yozgat (2), Sivas

Salur: Kayseri, Nevşehir, Yozgat

Eymür: Yozgat, Sivas (3)

Yüreğir: Kayseri [Yüreğil, *Yüräl* söylenir], Sivas (3) [Öreğil/Üreğil, Yüreğil]

İğdir: Sivas

Büğdüz: Kırşehir [Bügüz]

Yıva: Nevşehir, Aksaray, Sivas (3) [Yuva]

Kınık: Kırşehir

Görüldüğü üzere, Kayseri ve yöresinde (buna Erciyes ve yöresi diyebiliriz), 17 Oğuz boyu yerleşmiş olup, bu sayıya alt gruplar dahil değildir. Kayseri'in bugünkü siyasî sınırları içinde ise beş Oğuz boyunun adı görülür: **Yazır, Döğer [Düver], Avşar, Kızık ve Salur.**

Kayseri ve yöresi ağızları üzerine, 1980 yılına kadar, 24 çalışma yapılmıştır. Bunlardan ikisi Ahmet Caferoğlu'nun eserlerinde, biri de tanınmış tanınmış Finli Türkolog M. Räsänen'in bir eserinde yer almaktadır.

Öteki çalışmalar şöyledir:

· Ağız çalışması (öğrenci tezi)	: 3
· Sözlük çalışması	: 2
· Türküler	: 1
· Bilmeceler	: 1
· Deyimler	: 1

Bunların dışında Kayseri'ye bağlı ilçe ya da kasabaların ağız ile ilgili öğrenci tezleri bulunmaktadır: Bünyan, Develi, Erkilet, Felâhiye, Gesi (2), Hisarcık, Pınarbaşı. Ayrıca, yalnız boy adı verilerek yapılan öğrenci tezi de vardır: *Kayseri Avşarlarının Ağız* (1969)

Ahmet Caferoğlu'nun "*Erkilet argosu Dicle*" adlı bilimsel araştırması [TDED IV/4 (1957), s. 334-344] yayımlanmıştır.

1989 yılında Erciyes Üniversitesinde göreve başladıktan sonra, Kayseri ve yöresi ağızlarıyla ilgili bilimsel çalışmalara önem vererek aşağıda adlarını verdiğim yüksek lisans ve doktora tezlerini yaptırım.

1. Ayşen Kılıç, *Avşar Ağızları*, 1991, 355 s. (YL)
2. İbrahim Doğan, *Bünyan ve Yöresi Ağızları*, 1991, 140 s. (YL)
3. Alâaddin Korkmazlar, *Talas ve Yöresi Ağızları*, 1991, 59 s. (YL)
4. Suzan S. Tokatlı, *Gemerek ve Yöresi Ağızları*, 1991, 87 s. (YL)
5. Hikmet Koraş, *Karaman ve Yöresi Ağızları*, 1992, 317 s. (YL)
6. Rasim Deniz, *Kayseri Masalları* (Metinler ve Tahlil), 1992, 245 s. (YL. -Kayseri Belediyesi tarafından bastırıldı.)
7. Kadir Özdamarlar, *Kayseri ve Çevresi Türküleri* (Metin ve Tahlil), 1993, 166 s. (YL.)
8. S. Burhaneddin Akbaş, *Bünyan ve Yöresi Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası*, 1993, 343 s. (YL.)
9. Bayram Sönmez, *Niğde Efsaneleri*, 1994, 470 s. (YL.)
10. Vasfi Adikti, *Yozgat Manileri Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, 1994, 211 s. (YL.)
11. Necati Şahin, *Yozgat Ağızları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, 1995, 260 s. (YL.)
12. Mahmut Seyfeli, *Kırşehir Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası*, 1995, 570 s. (YL.)
13. Bedri Özçelik, *Kırıkkale Karakeçililerinin Folkloru, Halk Edebiyatı ve Etnografyası Üzerine Bir Araştırma*, 1995, 484 s. (YL.-basıldı)
14. Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, 1994, 717 s. (Dr. -TDK

tarafından bastırıldı.)

15. Namık Aslan, *Yozgat Masallarında Motif ve Tıp Araştırması*, 1994, 334 s. (Dr.)

16. Güngör Tepeli, *Özvatan'ın Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası*, 1996, 3000 s. (YL)

17. Kadir Özdamarlar, *Develi ve Yöresinin Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografyası*, 1997, 570 s. (Dr.)

18. Çiğdem Ergül, *Gesi ve Yöresi Ağzıları*, 1998, 350 s. (YL)

Bunların dışında Trakya Üniversitesinde yaptırılan, Fırat Üniversitesinden öğrencim, Sibel (Saçcıoğlu) Bayraktar'ın hazırladığı *Kayseri Ağzı* adlı doktora tezini de belirlemek gerekir

Kayseri ağzı, kendine has özelliklere sahiptir. Hele mahallî kelimeler, deyimler ve terimler bakımından çok zengindir. Kazım Yedekçioğlu'nun iki cilt olarak basılan *Kayseri Sözlüğü* adlı eseri, bu konuda kaynaktır. Ancak, *Erciyes* dergisi sahibi Nevzat Türkten'in uzun yıllardır hazırladığı, fakat el yazması hâlinde bekleyen *Kayseri Deyimleri Sözlüğü* ile Abdullah Karabulut'un derlediği *Bünyan Ağzı Sözlüğü* de yayımlandığında Kayseri ve yöresi ağzılarının bilinmeyen öteki özellikleri de ortaya çıkacaktır.

Kayseri ve yöresine yalnız Oğuz boyları yerleşmemişlerdir. Oğuzlardan başka, Kıpçaklar, Uygurlar ve Türkleşmiş Moğollar da bu yörede yurt tutmuşlardır. Bu coğrafyadaki,

Cırgalan yer adı bugün Kırgızistan'da da "**Cırkalan**" olarak yaşamaktadır.

Samağar köy adı, Anadolu'da hüküm süren bir Türk-Moğol beyının adından kalmadır.

Yabanlu Pazarı adı ile tarihte geçen Pazarören, 14 yüzyılda Kıpçak esirlerinin satıldığı bir bölgedir.

Bünyan'daki Uygur Camii bu bölgeye Uygurların gelip konduğuna işarettir.

Görüleceği üzere Kayseri ve yöresinin dil, folklor, halk edebiyatı ve etnografya araştırmaları henüz bitmiş değildir. Dil ve kültür özellikleri kaybolmadan yeni araştırmalar yapılması gerekmektedir.